

ALFIERİ'NİN HÜKÜMDAR VE EDEBİYAT KİTABI İÇİN SUNUŞ¹

Abdullah Cevdet • Çevrimyazı: Ufuk Özcan

Kari'lerime (okurlarıma),
Ahd-i hâzırda [çağımızda] ümid-i salah (kurtuluş umudu) yoktur: Hâlde, hâle ait olarak, müessir ve semeredar bir hizmet-i vataniyede bulunmak gayri mümkündür. Türkiye'deki vatandaşlarımız yaşamanın mânâ-yı hakikisiyle yaşayamıyor; yaşayamayan, maddeten emvat [ölüler, cesetler] haline irca edilmiş olan bir kavme, şandan, faziletten, edebiyattan nasıl bahsolunabilir? Bahusus [özellikle de] böyle mea'liden [yüksek fikir ve değerler] bâhis kitapları az çok okuryazar olanlara okutabilmenin mümteni' [imkansız] olduğu bir zamanda. Fakat, bu hâl kaz sürüsüne müşabih [benzer], amelsiz, emelsiz bir ma'şer-i biçâregâne [zavallı topluluk], hükümdar-ı mutlak'ul-inan olmayı, hür, zivakâr [vakarlı, onurlu], âgâh, münevver, faal bir kavme padişah olmaya tercih edecek kadar sahib-i akl-ı selim olmayan bir müstebit-i faninin eseridir. Bu eser-i meş'um [uğursuz eser], müessirinin zevâliyle fenâyâb [yok] olacaktır. Zira yirmi milyon nüfusun, hilkaten [yaratılışça] zeki, tüvânâ-yı anasır-ı milliyeden müteşekkil koca bir heyet-i beşeriyenin tek bir adamın keyif ve hevâsına ilanihaye münkad [tabi] ve kurban

¹ Bu yazı, İtalyan yazar Vittorio Alfieri'nin Hükümdar ve Edebiyat adlı eserini Türkçeye çeviren Dr. Abdullah Cevdet tarafından yazılmış "Sunuş"tur. Söz konusu kitap Türkçede ilk defa 1905'te Cenevre'de Abdullah Cevdet'in yayınevi Kitabhane-i İctihad tarafından yayımlandı. Abdullah Cevdet'in Avrupa'da sürgündeyken kitaba yazdığı sunuş, II. Abdülhamid yönetimine siyasal bir eleştirinin ötesinde bir meydan okuma niteliğini taşımaktadır. Bu nedenle Saray çevresinde kitabın "muzır neşriyat" kategorisinde yaftalandığı ve ülkeye giriş ve dağıtımının engellenmesi için tedbirler alındığı düşünülebilir. Y.n.

olmasına kanun-ı tabiat müsait değildir. Bir rub' [çeyrek] asırdan beri cabbar ve vehham [vehimli] Abdülhamid-i Sâni'nin begâyet-i birahmâne ve vicdan-ı suz bir surette tahrib-i fikr-i hürriyet ve itfâyinur-ı iz'an kasdiyle bir seyl-i memât ve zulmet [ölüm ve karanlık seli] gibi Yıldız tepesinden milletin üzerine püskürdüğü kahır ve âfâta [afetlere] rağmen, kudret-i umumiye-i irfan ve idrakimizin, yirmi sekiz sene evvele nispeten, az çok müteâli bulunduğ u müsellemdir.

Bianenaleyh, hâldeki ümitsizlik ümid-i istikbali rahnedâr edemez. Hâl, bize hiçbir şey vermese, istikbalde, derd-i umumiye, Adbülhamid-i Sâni gibi bir afetin zuhuruna bir zemin-i müsait teşkil eden, zâfiyet-i uzviye-i millete karşı devâ hazırlamak için vakit ve müsaade verir. Bizim tahammül ve itaat-i behimânemiz, cehl ve gafletimizin semere-i mel'unesidir. Bu bir kaziye-i bedihiye [ispata ihtiyaç olmayan, açık hüküm] ki insan istemeyerek tekrar etmeye mecbur oluyor. İstanbul ile bazı büyük şehirlerimizin bir sınıf-ı mütefessidi istisna edilince bütün memâlikimizin sükkânı [sakinleri] ahlâk ve etvâr-ı civanmerdânece rahneden kâmilen ma'sundur. Hak ve zulm önünde müteheyyic olmak istidadı onlarda müntafi olmamıştır. İş onlara hakkı nahaktan [haklıyı haksızdan], adli [adaleti] zulümden, çobanı kasaptan temyiz [ayırt] ettirecek nur-u irfan ve idrak vermeye bakar. Bu nur, güneştir; kam erden gelmez, kitaptan mektepten, tiyatrodan, nutuklardan, âlicenâbâne teşebbüslerden, fedakârlıktan, yaralı bir arslanın sayhalarını [çığlık, feryat] andıran ve felâket ve ıstırab-ı umuminin aksi sadâsı, lisân-ı şekvası [şikayet dili] olan ra'd-ı âhenk eş'ardan, hür ve mes'ut milletlerin hürriyet ve saadete vasıl olmak için geçtikleri tarik-i sa'b ve mukaddesi [çetin ve kutsal yolu] tetkik ve irâe eden âsârdan intişar eder [yayılır].

İşte bu târik-i içtihat ve mülâhâza iledir ki nur ve fazilet neşr ve telkin etmeye müstait âsâr-ı dühâtı [dahice eserleri] tercüme etmeyi vazaif-i hamiyetin en mukaddeslerinden addederiz.

* * *

Bundan birkaç sene evvel Alfieri'nin *İstibdad* unvanlı eser-i güzini ni Türkçeye tercüme ve Cenevre'de tab' etmiştik. Bugün aynı müellifin *Hükümdar ve Edebiyat* unvanlı kitabını Türkçeye naklediyoruz.

İtikadımızca *Kitab'ül Istibdad* ile *Hükümdar ve Edebiyat*: birincisi nas için, ikincisi şübban-ı irfan için en'am [ayet, dua kitabı] gibi i'zâz [yüceltme, aziz kılma] ve ezber edilmeye değer âsârdandır. Alfieri'nin kim ve ne olduğu tercüme-i hâminden ziyade tercüme-i âsârından öğrenilir. Bu cihetle tarih-i hayatını yazmaktan müstağniyiz. Bu serfirâz [büyük, üstün] İtalyanın maverâyı mezarından gelen bu sadâ-yı adalet ve hakikat, kal'a-i istibdat ve iğfali [istib-

dat ve iğfal kalesini] titreten samedani âvâzelerdendir [ilahi sesler].

Evet, öldükten sonra, daha ziyade şiddet ve afiyetle yaşamak nimeti, işte bu sebeple erbâb-ı ilm ve edebe mahsus mevhubât-ı mümtazedendir. Agathon'un Apollon'a komedya ve trajedy hakkında irad ettiği bir suale cevaben Apollon'un "Şiirin iki kulağı vardır. Biri hayatı diğeri memâtı dinler" demesindeki hikmet, edebiyat ve üdebaya da te'vilen kabil-i tatbiktir.

Hakikaten münci-yi zekâ-yı beşer olan [beşer zekasını kurtaran] san'at-ı tıbaat sayesinde bir eserin feyzi, müessirinin gaybubetiyle gaip olmaz. Bu suretle insan, hâlde yaşarken istikbalde mâvera-yı mematta muammer olabilir. Bizce dava, yaşamaktan ziyade yaşatmaktır. Bu devamızdaki hulus ve safvete, vicdanımız şahid-i adildir. Bu şehadetten mütevellit telezzüz-i ruhâniyi hiçbir hükümdar ne gasp edebilir ne ihsân edebilir. İnsanın kendi kendisine, hizmet-i umumiye mukabilinde verdiği bu mükâfât ecl-i eltaftır [lütuf sebebi].

Hayat-ı uzvi için, agdiye [gıda], su, hava ne kadar lâzımsa, hayat-ı içtimai için de irfan ve faziletin o kadar lazım olduğu meydanda iken, şübban-ı güzideye tayin-i vezaif ve gayrete lüzum kalmaz itikadındayız. Münevver gençlerimizin ilk eser-i hamiyetleri, bir Avrupa darültahsilinde ikmal-i irfan ve kemâl etmek, ikinci ve sonuncu vazifeleri Avrupa'nın fünuna, edebiyata, sanayiye, sınaata müteallik kemalât ve terakkiyâtını memleketimize nakl ve amal ve istidadımıza tatbik etmek olsun. Hizmetin, hamiyetin bundan daha ameli, daha müessir, daha makul olanını görmüyoruz. Japonlar böyle yaptı, böyle yapıyorlar. Bu sayede berren ve bahren [karada ve denizde] mil-i muazzama [büyük devletler] mertebesine i'tila ettiler [yükseldiler] ve layenkatı [aralıksız] teali ediyorlar [yükseliyorlar].

* * *

Ne denirse densin, ne yapılsa yapılsın: Devir, hakimiyet-i ümmet devridir. Bu devrin vürudunu [gelişini], hükümranlığını te'cil etmeye [erteleme] çalışmak kalb-i ebediyeti hançerlemek, tulû'u [doğum, gün doğumu] öldürmek davalarında bulunmaya müşabih [benzer] bir hezeyan-ı caniyânedir.

Hükümdar ve Edebiyat'ı ahlâfımıza [bizden sonra gelenler, halefler] en kalbi bir yadigar olmak üzere teberru' ediyoruz [bağışlamak]. Bu kitabı tercüme ederken müellifi (Alfieri) kadar mütehassis olduk. Tabiatın zevi'l-hayâta [hayat sahipleri] karşı adeta na-kabil taklil ve galebe olan taaddiyâtı [tecavüzleri] yetişir. Hükümdarlar, siz bu taaddiyât-ı fitrata diğerk şiddetler zammetmeyin. Ey erbâb-ı kalem, siz de medâr-ı fahr ve temeyyüz olarak tâc-ı faziletinizden daha zi-kıymet [değerli] bir mükafat, hakikât ve fazileti sevdirmeye hizmet etmiş olmak hissinden gayrı bir tebcil, temenni ve tasavvur etmeyin. Bu ki-

tabı meşmul [kapsamlı] nazar edince görürsünüz ki bir sâhib-i kalemin hüccet-i müeyyed tafaddülü [üstünlüğü] ancak havf ve recadan ma'râ ve hakikat ve fazileti temcid ve tamime mâtuf âsâdır. Bu şevket-i maneviye beratlarını asırlar hıfz ve bâkemâl tazim yekdiğerine teslim ve teberru' ederek muhit-i ebediyete giderler.

Viyana 13 Eylül 1903

Doktor Abdullah Cevdet